

Tutunacak birini bulamamak

“Cennet insanların birbirini dinlemesidir.”

Bu cümle Oğuz Atay’a aittir.

Kitapta (“*Tutunamayanlar*”) bir ‘**tür**’ olarak (“*disconnectus erectus*”) detaylı, hazin ve ‘*kinayeli*’ bir tarif de olduğu halde, eserin yüz binlerce kişi tarafından satın alındığı bir ülkede “*durup ince şeyleri anlamaya vakti olmadığı için kimselerin*”, ‘**tutunamamak**’, yazarın o kelimeye yüklediği ‘**mana**’ ile ilgisiz denilebilecek kadar başka bir kapsamda anlaşılıyor, öyle kullanılıyor. Şimdi galiba televizyonda bir diziye hayasızca ad bile yapılmış.

Oğuz Atay o büyük romanı yazdığı dönemde ve ondan sonra da kısa hayatına devam edebildiği son birkaç yılda, Türkiye’de insanların diline “*loser*” diye bir kelime henüz girmiş değildi.

Öyle olsaydı, o pespaye kelimeyi diline pelesenk edeceklere, *korkunç* kertede *maddi* ve insafsızca *duygusuz* birileri olarak hayata sadece o ‘**başarı**’ (para / iktidar / güç) penceresinden baktıkları için, hiddet derecesinde tepki göstereceğinden emin olabilirsiniz.

‘*Tutunamayan*’, birilerinin sandığı gibi bir ‘*kaybeden*’ değildir.

Van Gogh bir ‘*tutunamayan*’dı, tutunacak bir insan bulabilmek için onun ömür boyu nasıl didindiğini biliyoruz.

Ama onun bir ‘*kaybeden*’ olduğu söylenebilir mi?

Peki, Oğuz Atay bir “*loser*” mudur?

Oğuz Atay’ için, ‘*tutunamamak*’, tıpkı romanını yazdığı kişiler gibi, mevcut sefil hayatta, “**tutunacak birini bulamamak**”tı.

Tuttuğunun elinde kalmasıydı.

‘*Kaybeden*’ olmakla, Oğuz Atay’ın (bütün büyük yazarlar gibi) kendi düşüncelerini romanın kişileri arasında bölerek, onlar üzerinden ‘*kendi*

sebeplerini' aramanın peşine düştüğü, “**etrafındaki hayata tutunamamayı**” karıştırıyor birileri.

Sonunda “*insanlar ona bunu da yaptıkları için*”, bırakıldığı bir köşede (“*acıklı sesler çıkararak*”) yalnızlıktan ölmek için, bir “*Günlük*” tutmaya başlamaktır *tutunamamak*.

Tarık Tufan’ın sözleriyle, “*Ömrü olsaydı bütün yerleşik iktidar alanlarıyla çarpışarak eserler ortaya koyacaktı*”, niyeti buydu.

“*Ama sadece ‘Tutunamayanlar’ da (**muş gibi**) yaparak yaşayanların kendi hayatlarından, Türk Tarih Tezlerine, ‘Mavi Anadolu’ya, Cumhuriyet müsamerelerine kadar tüm sahte dünyasını-BK) yerle bir etmeye yetti.*”

“*Tuhaf şekilde herkes kendisini tutunamayan olarak tanımlıyor, ama kimse kendisine başkasının tutunacağı insan olmaya çalışmıyor*” diyor Tarık.

Ne kadar haklı. Ama Tarık Tufan’ın da ‘*herkes*’ diye grupladıklarının bir bölümü muhtemelen boyunu aşan bir işe kalkışıp ‘*dikiş tutturamamayı*’ yani hayatta istediği gibi ‘başarılı’ olamamayı, ya da (isteyerek, tembellikten, vasıfsızlıktan, ya da bir sebepten iteklenerek) ‘*toplumun kenarında yaşamayı*’ bir ‘**tutunamayan olmak**’ sanıyor.

Oğuz Atay’ın, eleştirileriyle, alay ederek, lime lime ettiği o “*küçük burjuva dünyasında*” debelenenler, aslında onlara yastığı başını huzurla koyabilmek imkânı bırakmayan, tam da kendilerini anlatan o yazılanların hiçbirini üzerine bile alınmıyor.

Daha da açığı, Oğuz Atay, “*Sen, yarım yamalak!*” diye seslendiğinde de, kimse dönüp bakmadı, oralı olmadı.

Roman ilk yayımlandığı yıllarda Oğuz Atay’a (Tanpınar gibi) ‘*sessizlik suikasti*’ yapıldığı çok söylendi.

Çünkü ‘*ortaya*’ (vatan kurtarılan dumanlı içki masalarında herkes biraz esnafça geçinip giderken) birdenbire bir “**Türk Aydını Parodisi**” düşmüştü.

O yıllarda hiç değilse *düriüst* denilebilecek tek yazıyı 1973 yılında *Varlık Yıllığı* için Rauf Mutluay yazmıştı.

Şöyle diyordu Mutluay, “*Tutunamayanlar; okumadan geçilebilecek bir kitap değil, eğer okunmasına yeterince sabırlı olursanız kutlanmaya değer bir başarı.*” (“*Kutlanma*” kelimesinin altını çok şey anlattığını düşündüğüm için ben çizdim.)

Ve işte, o yazıdaki, hiç kimsenin Oğuz Atay’ın eleştirilerini üzerine almaması *tuhaflığı* için *kilit* cümle:

“*Herkesin kendi gücüne yaklaşabileceği bir kişilik sınavı.*”

Oğuz Atay’ın okuruna sorusuyla, “**Sen bu anlattıklarına dayanabilecek misin?**”

“*Tutunamayanlar*” okumak, evet, bir cesaret, bir ‘**kişilik sınavı**’dır. Onun hayata bakışının –bir Topografya kavramıyla söyleyelim- ‘*röper noktası*’, ‘**iç hesaplaşma**’ydı çünkü. Ona girişebilmektir. Belki de tam da bu yüzden, durmadan satın alınan, ama sanıyorum en çok yarıda bırakılan kitap o roman. Oğuz Atay’ın aksine, ‘**kendini sorgulamama**’ üzerine kurulu hayatlarda o romanın ‘*mış gibi yapmak*’ dışında hiçbir karşılığı olamaz.

Çehov’un, kaybettiği oğlunun kederi içindeki zavallı bir kızak (*tayga*) sürücüsünün, karlı bir gecede bir yerlere götürdüğü işleri tıklarında sarhoş bürokratlara bir türlü dinletemediği birkaç acı *kelimelik iç dökmesini*, sonunda **atına** anlatmasıyla biten hikâyesinin başında, “*To whom shall I tell my sorrow*” diye bir epigram vardır.

Üniversitede bir kız arkadaşım -ama sadece bir arkadaş- benim kitabımda o cümlenin altına “*Tell me*” yazmıştı kurşun kalemiyle. Öldüğünde kırk yaşını görememişti.

Galiba bunu konuşuyoruz.

Aralık 2019

